

АНТОЛОГИЈА НАРОДНЕ ПОЕЗИЈЕ

ПРИРЕДИО
Dr. ВИНКО ВИТЕЗИЦА

III
ЈУНАЧКЕ ПЕСМЕ

БЕОГРАД
Издавачко и књижарско предузеће Геца Кон А. Д.
12, Кнез Михајлова улица 12
1937

Ил' бољега, или ће горега; 100
 Моји коњи и сиви соколи
 И бијели украј Саве двори
 Моме брату Змајогњеном Вуку;
 Моје благо мојој старој мајци,
 Нек се рани и ода зла брани;
 Моја љуба, ал' је рода туђа, 105
 Она ме је често опадала,
 Моме брату Максиму владици:
 „Деспот Јован ходи по Сријему,
 Те он љуби младе и ђевојке!“
 Ал' ни њојзи жао не учин'те: 110
 Подајте јој три товара блага,
 Нек се рани, док је срећа нађе.“

То изусти Деспотовић Јово,
 То изусти, а душу испусти.

36

Смрти војводе Кајице

Подиже се господине краљу
 Од прекрасне од Маћедоније
 Из питома места Смедерева,
 Од својега двора честитога, 5
 Собом води дванаест војвода;
 Подиже се итар лов ловити.
 На Ковину Дунав пребродило,
 Па се маши Влашке, земље равне,
 Док с' доити Вршачке Планине.
 Лов ловио Вршачком Планином, 10
 Лов ловио летњи дан до подне.

Тако краљу бог и срећа дала,
 Те од лова ништа не улови:
 Ни јелена, ни кошуте брзе,
 Нити каква од ситна звериња. 15

Добар кобак краља сукобио,
 Сукоби га војвода сибињска,
 Собом води три стотин' Маџара
 И шездесет деце Каравлаха;
 Краљ му божју помоћ називао: 20
 „Божја помоћ, војводо сибињска!“
 Војвода му боље одазива:
 „Здраво, краљу од Маћедоније!
 Златна круно под небом на земљи,
 Јасна звездо на Маћедонији! 25
 Звао бих те, да се напијемо,
 Немам овде вина ни ракије,
 А да си ме затекао, краљу,
 Код Немеша, бана вршачкога,
 Може бити, да би се напили; 30
 Већ сам с децом игру приметно,
 Оди, краљу, да се поиграмо.“

Ал' беседи господине краљу:
 „Брате Јанко, будаласта главо!
 За нас није вика ни скакање, 35
 Већ је за нас вино и ракија,
 И господство, да господујемо,
 Мудра памет, да паметујемо;
 У мен' има и млаћи војвода,
 Који би се ради поиграти, 40
 Своме краљу образ осветлати.“

Распе краљу свилена шатора,
 Зелен шатор од зелене свиле,
 На њем златних дванаест крстова,
 Тринаеста јабука од злата, 45
 У њој сјаји бесцен камен драги;
 Под шатором седе пити вино,
 Посађује до десна колена
 Елчи-башу Дојчетића Вука,
 Па до Вука Бошка Рајчевића, 50
 Па Стојана, Степојева сина,
 Па до њега Јовицу Ресавца,

Кучајинска бојна копљеника
 Од Ресаве лепе воде ладне; 55
 Па до њега Големовић-Ђуру,
 Па до Ђуре Орловића Павла,
 Па до Павла Радо бег-Мијајла,
 До Мијајла Грчића Манојла,
 До Манојла Шајновић Дамњана, 60
 До Дамњана Облачића Рада,
 А до Рада Кајицу Радоњу;
 Кајицом је совру зачелио
 Спроћ' честитог лица краљевога.

Каква ј' красна Кајица војвода!
 У какву ли господском оделу! 65
 На плећи му зелена долама
 Од кадиве, извезена златом,
 На долами токе сува злата,
 А покрај њих тридесет путаца,
 Свако му је од по литре злата, 70
 А под грлом литра и по злата,
 Које му се на бурму одвија,
 Те војвода њиме пије вино;
 На војводи чизме и чакшире,
 Чизме су му сребром потковане, 75
 А чакшире од плаве кадиве;
 По долами коласта аздија,
 Сва од сребра и од чиста злата;
 На војводи калпак свиле беле,
 За калпаком од сребра челенка, 80
 О њој златних триста трепетљика,
 Свака ваља два дуката златна;
 У челенки два камена драга;
 Војводи се види путовати,
 Кроз крајину водити војводе 85
 У по ноћи, као и у подне;
 Око врата колајна од злата,
 За појасом две убојне стреле;
 Висок јунак, танак у појасу,
 Бела лица црних наусница, 90

Црн му перчин појас премашио;
 Преко крила гола сабља бритка,
 Преко голе сабље пије вино;
 Покрај чизме буздован позлаћен.
 Кад се трипут обредише вином, 95
 Кајица ти на ноге устаде,
 Па се своме он поклања краљу:
 „Краљу Ђурђу, родитељу красни!
 Пустите мене, међ' Маџаре бабо!
 Да се мало поиграм с Маџари.“ 100

А краљ Ђурађ заче беседити:
 „О, Кајице, моје чедо драго!
 Мој пернати од сунашца штите!
 Дико моја свагда на дивану!
 Сабљо бритка свагда на мејдану! 105
 А крепости међу војводама!
 Пустити те међ' Маџаре, сине,
 Ал' тако ти улеме од краља!
 И тако ти леба царевога!
 Немој, сине, приметити кавге; 110
 Нас је мало, а много Маџара:
 Што нас има? дванаест војвода,
 Није шала три стотин' Маџара
 И шездесет деце Каравлаха!“

Ал' Кајица беседио краљу: 115
 „Краљу Ђурђу, родитељу красни!
 Нећу, бабо, приметити кавге,
 А тако ми улеме краљеве!
 И тако ми леба царевога!“

Краљ га не сме отпратити сама, 120
 Већ с њим посла Облачића Рада,
 Обе љуте змије од крајине.
 Војводе се међ' Маџаре шећу,
 А Маџари игру започеше,
 Прву игру, трка пешачкога; 125
 Кад потрча Облачићу Раде,

Он натрча три стотин' Маџара
И шездесет деце Каравлаха,
Маџар-Јанка од Ердељ-крајине.

А Маџари игру започеше, 130
Другу игру, кола маџарскога;
Кад заигра Кајица Радоња,
Он надигра три стотин' Маџара
И шездесет деце Каравлаха,
Маџар-Јанка од Ердељ-крајине. 135

А Маџари игру започеше,
Трећу игру скока јуначкога;
А кад скочи Обдачићу Раде,
Он надскочи три стотин' Маџара
И шездесет деце Каравлаха, 140
Маџар-Јанка од Ердељ-крајине.

А Маџари игру започеше,
Започеше камена с рамена;
Камен дође Кајици војводи.
Кад се баци Кајица војвода, 145
Он надбаци три стотин' Маџара
И шездесет деце Каравлаха,
Маџар-Јанка од Ердељ-крајине.

Ал' беседи војвода сибињска:
„Мили Боже, да луда каура!
Што би снаге, камену предаде.“ 150
Кад Кајица разумео речи,
Он отима камен од Маџара,
Да белегу своју посведочи;
Кад се баци Кајица војвода, 155
Од белег даље одбацио.

Расрди се војвода сибињска,
Па припаса сабљу оковану,
Па се краљу под шатором шеће:
„Краљу Ђурђу од Маћедоније!
Оди, краљу, да се променимо: 160

Дај ти мени дванаест војвода,
 Голе, босе, у кошуљи танкој,
 Ја ћу теби три стотин' Маџара
 Све на коњма под оружјем светлим, 165
 И даћу ти на сваку годину
 За живота три товара блага.“

Славан Ђурађ заче беседити:
 „Брате Јанко, будаласта главо!
 Јеси л' чуо, да ли запамтио: 170

Да је била проја за пшеницу?
 Да ли Маџар за Маћедонију?
 Да ли Србин за Ердељ-крајину?
 Не дам саме Кајице војводе
 За четири на крајини бана: 175

За Немеша, бана вршачкога,
 За Гецију, бана тителскога,
 За Иштвана, бана сланкаменског
 И за Петра, бана варадинског,
 Све од Вршца па до Вараждина, 180
 За сву земљу и четири бана;
 За то не дам војводе Кајице,
 А камо ли осталих војвода.“

Расрди се војвода сибињска,
 Па ишета пред шатора свил'на, 185
 Па дозива војводу Кајицу:
 „Од' јуначе, да с' настрелујемо!
 Да бијемо нишан за облаком.“

Где је Маџар оком погледао,
 Ту је Кајица стрелом ударио; 190
 Зла Кајици срећа приступила,
 Те не гледа стреле у Маџара,
 Већ он гледа нишан за облаком:
 Запе стреле од Сибиња Јанко,
 И устрели војводу Кајицу 195
 На зло место баш под сису леву,
 Токе разби, срце му расече.

Земљи паде војвода Кајица,
 Врисну јунак, као соко сиви:
 „Краљу Ђурђу родитељу крaсни! 200
 Уби мене Маџар изненада
 Брез јуначког мога огледања
 Моје сабље и деснице руке!“
 Скочи краљу на ноге лагане,
 Па Кајицу узима на крило, 205
 Па Кајицу и грли и љуби:
 „Мој пернати од сунашца штите!
 Дико моја свагда на дивану!
 Бритка сабљо свагда на мејдану!
 А крепости међу војводама! 210
 Можеш ли ми преболети, сине,
 Да те бабо на лекаре даде?“

А Кајица једва изговара:
 „Краљу Ђурђу, родитељу крaсни!
 Ја ти, бабо, преболети нећу, 215
 Јер су стреле пусте отроване,
 На змијину једу накаљене;
 Ако можеш, освети ме, бабо!“
 То изрече, па се душом раста.

Краљ закука, кано кукавица: 220
 „Јој, Кајице, мој соколе сиви!
 Ал' ти баби крила одломише
 И обадва ока извадише!
 Како ће те преболети бабо,
 На Бељацу оставити сама, 225
 Да ми чуваш без промене стражу?“

Па погледа оком на војводе,
 А војводе један на другога,
 Па се добрих дойтише коња,
 Бојна копља земљи положише, 230
 За бритке се сабље приватише,
 Међ' Маџаре јуриш учинише,
 Погнаше се по пољу Бељацу.

Да је коме стати па гледати
 Шта војводе од Маџара раде! 235
 Тако краљу Бог и срећа даде,
 Од војвода нико не погибе
 Разма главом Кајица Радоња;
 Од Маџара нико не остаде
 Разма главом од Сибиња Јанко, 240
 И он бежи Вршцу на крајини.

А војводе, браћа милостива,
 Са сабљама сандук отесаше,
 Саранише војводу Кајицу,
 Чело главе копље ударише, 245
 На копље му сокола метнуше,
 За копље му коња привезаше,
 По гробу му оружје простреше;
 Од Маџара умку начинише,
 Обградише гроба Кајичина, 250
 Да Маџари к њему не долазе,
 Да му мртво не претресу тело.
 Кука краљу, кано кукавица:
 „Јој, Кајице, моје чедо драго!
 Дико моја свагда на дивану! 255
 Сабљо бритка свагда на мејдану!
 И крепости међу војводама!
 Сува злата смедеревски кључи!
 Десно крило од српске крајине!
 Како ће те преболети бабо? 260
 Како ће те оставити сама.
 Да ми чуваш на Бељацу стражу,
 Без промене докле је крајине?“

V. Ускоци

Хајдуци на Приморју, у борби против два љута непри-
 јатеља наших приморских крајева, против Турака и против
 Млетака јесу Ускоци, тј. они што су са својих огњишта из-
 бегли у Приморје и отуда упадали у крајеве којима су Турци